

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра соціології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. декана історичного факультету
проф. Сіромський Р.Б. _____
30 серпня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Освітній рівень: **Магістр**

Галузь знань: **05 Соціальні та поведінкові науки**

Спеціальність: **054 Соціологія**

Освітня програма: **Соціологія**

Факультет: **Історичний**

2023-2024 навчальний рік

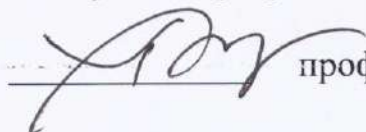
— Робоча програма навчальної дисципліни «Моделювання та прогнозування соціальних процесів» для студентів першого курсу магістерської програми за спеціальністю 054 Соціологія.

Розробник: Пачковський Ю.Ф., професор кафедри соціології, доктор соціологічних наук

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол від 28 серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри соціології

 проф. Пачковський Ю.Ф.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма здобуття освіти	заочна форма здобуття освіти
Кількість кредитів – 4,0	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» <i>Спеціальність 054 «Соціологія»</i>	Нормативна (за вибором)	
Модулів –	Освітній рівень: другий (магістерський)	Рік підготовки	
Змістових модулів –		1-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання проект магістерської роботи		Семестр	
Загальна кількість годин – 120 год		2-й	-й
Тижневих годин для денної форми здобуття освіти : аудиторних – 3 год самостійної роботи студента – 7,0 год	Спеціальність: 054 «Соціологія»	Лекції	
		24 - год.	- год.
		Практичні, семінарські	
		12 год.	- год.
		Лабораторні	
		- год.	- год.
		Самостійна робота, індивідуальні завдання	
		84 год.	- год.
Вид контролю: (екзамен/залік)			
залік	-		

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%): для денної форми здобуття освіти – 23 %

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна «*Моделювання та прогнозування соціальних процесів*» є нормативною навчальною дисципліною, яка вивчається студентами-магістрами першого року навчання спеціальності 054 «Соціологія». Навчальний курс розрахований на 90 годин і вивчається в другому семестрі магістратури в обсязі 3,0 кредити ЄКТС. У структурі годин курсу виокремлено такі складові: 12 годин аудиторних занять (12 год практичних занять та 66 год самостійної роботи)

Навчальна дисципліна «*Моделювання та прогнозування соціальних процесів*» присвячена аналізу актуальних соціальних процесів, що пронизують сучасне глобалізоване суспільство; передбачає формування у студентів базових знань стосовно теорії та практики їх моделювання. Значне місце приділено питанням прогнозування, соціологічним вимогам до побудови моделей прогнозного характеру та їх верифікації. Зроблено акцент на самостійній роботі студента, який повинен представити власну візію розвитку соціальних процесів, спираючись на дані статистики, наявні результати соціологічних досліджень, експертні оцінки, аналітичні матеріали та методологічні напрацювання у досліджуваній сфері. Ефективній та продуктивній роботі студента в межах навчального курсу сприятиме аналітичне вміння синтезувати та критично підходити до наявних теорій та концепцій, що покликані пояснювати та описувати складні суспільні, економічні, політичні, соціальні процеси та явища в категоріях соціальної прогностики. Особливу увагу у навчальній дисципліні зроблено на висвітлення полікризових явищ сучасного суспільства, коли «старі» кризи накладаються на «нові», що визначає необхідність міждисциплінарного підходу до подолання кризових явищ.

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів базових знань стосовно теорії та практики моделювання соціальних процесів, що базується на знанні базових принципів прогностики як науки та соціально-прогностичних дослідженнях у різних сферах суспільного життя.

Завдання курсу:

- чітко уявляти місце та призначення моделювання та прогнозування в сучасному глобалізованому суспільстві;
- аналіз специфіки соціальних процесів та оцінка можливостей їхнього моделювання та прогнозування;
- ознайомлення студентів з основними концептуальними поняттями, теоріями та парадигмами у сфері соціальної прогностики;
- ознайомлення з основними методами моделювання соціальних процесів та методикою побудови соціальних прогнозів;
- розглянути систему індикаторів та показників, що використовуються для побудови соціальних прогнозів та їх верифікації;
- висвітлення актуальних проблем прогнозного характеру в умовах сталого розвитку.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «*Моделювання та прогнозування соціальних процесів*» студент(ка) буде:

знати:

- предметне поле навчальної дисципліни;
- загальні поняття та підходи до розуміння основних принципів соціального моделювання та прогнозування;
- сучасні методологічні та методичні підходи до аналізу процесів прогнозного характеру в соціальній сфері;
- особливості застосування прикладних методів та соціальних технологій в системі соціоінженерної діяльності;
- критерії, показники та соціальні індикатори щодо реалізації сучасних досліджень прогнозного спрямування;
- пріоритети та специфіку впровадження соціальних змін.

вміти:

- збирати й аналізувати інформацію прогнозного характеру;
- оцінювати пізнавальні можливості та межі соціального моделювання та прогнозування;
- використовувати соціально-інформаційні показники та індикатори для побудови соціальних моделей прогнозного характеру;
- здійснювати контроль якості соціальних прогнозів на практиці.

У результаті успішного проходження курсу студент(ка) набуде:

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК06. Здатність приймати *обґрунтовані рішення*.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК01. Здатність аналізувати соціальні явища і процеси.

СК02. Здатність виявляти, діагностувати та інтерпретувати соціальні проблеми українського суспільства та світової спільноти.

СК04. Здатність збирати та аналізувати емпіричні дані з використанням сучасних методів соціологічних досліджень.

Програмні результати навчання:

ПР01. Аналізувати соціальні явища і процеси, використовуючи емпіричні дані та сучасні концепції і теорії соціології.

ПР02. Здійснювати діагностику та інтерпретацію соціальних проблем українського суспільства та світової спільноти, причини їхнього виникнення та наслідки.

ПР03. Розробляти і реалізовувати соціальні та міждисциплінарні проекти з урахуванням соціальних, економічних, правових, екологічних та інших аспектів суспільного життя.

ПР05. Здійснювати пошук, аналізувати та оцінювати необхідну інформацію в науковій літературі, банках даних та інших джерелах.

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Загальна характеристика прогнозування соціальних процесів

Суть і призначення соціального прогнозування. Категоріальний апарат соціальної прогностики. Екзогенні та ендогенні категорії. Поняття прогнозу, прогнозування, інформаційного масиву, фону і горизонту прогнозування, матриці синтезу, сценарію прогнозу. Логічна структура прогнозу.

Об'єкт соціального прогнозування. Основні методологічні принципи аналізу об'єкта прогнозування. Принципи системності, природної специфічності, аналогічності, оптимізації опису об'єкта прогнозування і особливості їх застосування. Класифікація об'єктів прогнозування. Предметне поле соціального прогнозування.

Функції соціального прогнозування. Соціальне прогнозування як вид соціологічних досліджень. Прогностика і футурологія: спільне і особливості. Основні етапи розвитку соціальної прогностики як науки. Доповіді Римського Клубу: історична ретроспектива. Майбутнє соціальних систем з точки зору футурології. Прогноз у повсякденному житті суспільства.

Загальна характеристика рівнів соціального прогнозування. Наукове і буденне прогнозування, теоретичне і емпіричне прогнозування, логічне та інтуїтивне у прогнозуванні. Критерій істинності соціальних прогнозів. Типологія соціальних прогнозів. Пошукові і нормативні прогнози. Взаємозв'язок пошукового і нормативного прогнозування при вивченні соціальних процесів.

Основні сфери соціального прогнозування. Науково-технічне, глобальне, міжнародне, соціально-економічне, демографічне, політичне, військове, соціально-психологічне та ін. сфери прогнозування. Соціологічне прогнозування і його особливості. Принципові обмеження можливостей соціального прогнозування. Проблема ефективності прогнозування і управління соціальними процесами.

Тема 2. Методологічні та методичні основи соціального прогнозування

Основні закони соціального прогнозування: закон залежності прогнозу від його інформаційної основи, закон залежності достовірності прогнозу від кількості прогнозних альтернатив, закон наростання часової незалежності майбутнього від минулого, закон цілісності

прогнозу, закон залежності ефективності прогнозу від умов його верифікації. Межі і особливості використання законів у соціальному прогнозуванні.

Загальнотипова методика соціального прогнозування. Основні етапи розробки прогнозів: визначення проблеми і об'єкта прогнозування, допрогнозна орієнтація. Постановка мети і завдання розробки прогнозу, визначення горизонту прогнозування, прогнозний аналіз.

Методичний аспект побудови прогнозу: прогнозна ретроспекція, побудова процедур пошукового і нормативного прогнозу, стадії діагнозу і власне прогнозу або проспекції. Інформаційне забезпечення і верифікація прогнозу.

Тема 3. Моделювання соціальних процесів

Поняття моделювання. Формулювання мети і завдань моделювання. Особливості застосування моделювання у соціальному прогнозуванні. Класифікація моделей, етапи розробки і вимоги до моделей. Обмеження можливостей моделювання соціальних процесів.

Соціально-інформаційні показники в системі моделювання. Види показників. Методологічні проблеми відбору, побудови та використання різних груп і типів соціальних показників. Показники способу життя в інформаційних моделях. Система технологічного оцінювання та інформаційні принципи глобальної моделі.

Методи моделювання в соціальній прогностиці. Трендові (екстраполяційні) моделі. Факторні (аналітичні) моделі. Імітаційне моделювання. Використання ЕОМ та великих інформаційних масивів (Big Data) у прогнозному моделюванні. Сучасні системи прогнозування.

Тема 4. Експертні оцінки в моделюванні та соціальному прогнозуванні

Суть експертного опитування і сфера його застосування в соціальному прогнозуванні. Переваги і недоліки експертних оцінок. Основні вимоги до використання експертних процедур. Класифікація методів експертних оцінок. Метод колективної генерації ідей («мозковий штурм») і його види. Традиційна дискусія і метод відносної оцінки. Метод евристичного прогнозування (дельфійська техніка).

Особливості формування групи експертів. Вимоги до експерта. Чисельність експертної групи і проблема ефективності прогнозування. Типові схеми і процедури роботи експертів. Методи обробки результатів експертних опитувань.

Вплив соціально-психологічних факторів на формування експертних оцінок. Явище конформізму в експертних оцінках. Фактори конформної поведінки експертів (характеристики завдання, групи, особи). Особливості впливу меншості на більшість в експертних оцінках. Фактор авторитету в експертизі. Групові деформації: явище groupthink.

Тема 5. Прикладні аспекти моделювання та прогнозування соціальних процесів

Моделювання і прогнозування соціальних потреб. Види соціальних потреб. Потреби і мотиви поведінки людей. Моделі соціальних потреб. Особливості розвитку системи потреб у суспільстві. Проблема раціонального балансу соціальних (суспільних) потреб. Аксіологічний вимір прогнозування соціальних потреб людини.

Прогнозування розвитку організаційних структур. Людина в системі соціальної організації і проблеми моделювання організаційної поведінки. Принципи організації соціального управління. Управління людськими ресурсами і соціальне прогнозування. Методи збору та аналізу соціальної інформації в управлінні. Використання прогнозів у соціальному управлінні. Прогнозування в соціоінженерній та бізнесовій діяльності.

Моделювання соціально-економічних процесів. Еволюція прогнозування соціально-економічних процесів. Методологічні основи соціально-економічного прогнозування. Характеристика планування. Співвідношення прогнозу і плану. Моделювання економічних процесів та прийняття управлінських рішень. Фактори, що здійснюють вплив на процеси соціально-

економічного прогнозування.

Моделювання соціально-політичних процесів. Державні рішення як об'єкт системного аналізу. Оптимізація моделей соціально-політичних процесів. Типологія моделей соціально-політичних процесів. Інформаційні технології у вивченні політичного мислення. Моделювання міжнародних відносин.

Тема 6. Людина та її майбутнє

Прогрес людської цивілізації і проблеми виживання. Науково-технічна революція і психологія людини. Проблема збереження й розвитку людської культури, її уніфікація. Національно-етнічні, міждержавні відносини і майбутнє людства. Проблеми роззброєння і шляхи подолання збройних конфліктів. Атомна енергетика і альтернативні джерела енергії. Міграція як глобальна соціальна проблема. Демографічна проблема сучасного суспільства і старіння населення. Соціальне прогнозування і глобалістика.

Технологія соціальних змін. Етичні аспекти впровадження соціальних змін. Соціальні зміни і соціальні проблеми сучасного українського суспільства. Соціальні проблеми молоді в системі соціального прогнозування. Сирітство як сучасна проблема суспільства. Соціальні технології та проблема подолання різного роду узалежнень в українському суспільстві. Соціальні технології як важливий елемент моделювання та прогнозування.

Поняття «полікризи». «Старі» та «нові» кризи. Нові кризи людства: коронавірус та виклики російсько-української війни для світу. Міжнародна солідарність і кооперація як шляхи подолання новітніх криз. Проблема глобального поступу та виклики для сталого розвитку. Сучасні зміни у процесах глобалізації, зростання локального розвитку. Виклики четвертої промислової революції. Етичні засади використання штучного інтелекту. Інформаційне суспільство як нова ера людства.

1. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
л.		п./с.	лаб.	інд.	ср.	
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Загальна характеристика прогнозування соціальних процесів	20	4	2	–	–	14
Тема 2. Методологічні та методичні основи соціального прогнозування	20	4	2	–	–	14
Тема 3. Моделювання соціальних процесів	20	4	2	–	–	14
Тема 4. Експертні оцінки в моделюванні та соціальному прогнозуванні	20	4	2	–	–	14
Тема 5. Прикладні аспекти моделювання та прогнозування соціальних процесів	20	4	2	–	–	14
Тема 6. Людина та її майбутнє	20	4	2	–	–	14
Разом	120	24	12	–	–	84

5. Теми семінарських/практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Загальна характеристика прогнозування соціальних процесів	2
2	Тема 2. Методологічні та методичні основи соціального прогнозування	2
3	Тема 3. Моделювання соціальних процесів	2
4	Тема 4. Експертні оцінки в моделюванні та соціальному прогнозуванні	2
5	Тема 5. Прикладні аспекти моделювання та прогнозування соціальних процесів	2
6	Тема 6. Людина та її майбутнє	2
Разом		12

6. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені навчальною програмою.

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Соціальний прогноз як наукове передбачення	14
2	Дефінітивне поле соціального прогнозування та моделювання	14
3	Доповіді Римського клубу	14
4	Проблема верифікації соціальних (соціологічних) прогнозів	14
5	Громадська думка як складова соціальної прогностики	14
6	Моделювання глобальних соціальних змін	14
Разом		84

8. Індивідуальні завдання

Перелік індивідуальних завдань для проведення підсумкової оцінки знань впродовж кожного тижня семестру (див. Додаток. Схема курсу «Моделювання та прогнозування соціальних процесів»)

Завдання самостійної роботи: студенти готують самостійно і обговорюють в межах кожного практичного заняття:

- 1) опрацювання дефінітивного поля соціальної прогностики;
- 2) опрацювати і визначити основні функції соціального прогнозування та моделювання;
- 3) робота над технологічними аспектами розробки соціального прогнозу;
- 4) визначення основних проблем, пов'язаних із верифікацією прогнозів;
- 5) опрацювання власної презентації;
- 6) опис методів моделювання, що використовуються у соціологічних дослідженнях;
- 7) аналіз соціоінженерних та соціально-психологічних процедур, задіяних у доборі експертів;
- 8) етичні вимоги до соціального прогнозування та моделювання;
- 9) робота над матеріалами, що описують полікризу сучасного суспільства.

Індивідуальні презентації (перелік тем):

- 1) Соціальна прогностика та управлінські рішення.
- 2) Методи соціального прогнозування.
- 3) Особливості соціологічного прогнозування та моделювання.
- 4) Верифікація соціальних прогнозів у соціології.
- 5) Проблема глобальних криз у соціальній прогностиці.
- 6) Глобальне і локальне прогнозування.
- 7) Громадська думка в системі соціального прогнозування.
- 8) Інформаційне забезпечення соціального прогнозування.
- 9) Імітаційне моделювання у соціології.
- 10) Соціально-технологічні аспекти прогнозування суспільних процесів.
- 11) Аксіологічний аспект соціального прогнозування.
- 12) Часові межі соціальних прогнозів.
- 13) Експертиза соціологічного прогнозу

Письмові роботи: студенти пишуть підсумкові есе та контрольну роботу (12 тижнів) після самостійного опрацювання проблематики курсу, захищених презентацій з врахуванням усіх зауважень/ пропозицій щодо вдосконалення.

9. Методи навчання

Результати навчання	Методи навчання і викладання	Методи оцінювання досягнення результатів навчання
ПРО1. Аналізувати соціальні явища і процеси, використовуючи емпіричні дані та сучасні концепції і теорії соціології.	проведення лекцій з використання мультимедійного забезпечення, практичне заняття, групова робота, презентації, самостійна робота	усні виступи, відповіді, доповнення, групове обговорення, участь в дискусіях
ПРО2. Здійснювати діагностику та інтерпретацію соціальних проблем українського суспільства та світової спільноти, причини їхнього виникнення та наслідки.	пошукова та самостійна робота, опрацювання наукової літератури, джерел за темою дослідження; індивідуальні творчі завдання	захист презентацій, підсумкова письмова контрольна робота
ПРО3. Розробляти і реалізовувати соціальні та міждисциплінарні проекти з урахуванням соціальних, економічних,	пошукова та самостійна робота, індивідуальні творчі	виконання індивідуальних завдань самостійної роботи

правових, екологічних та інших аспектів суспільного життя.	завдання	
ПР05. Здійснювати пошук, аналізувати та оцінювати необхідну інформацію в науковій літературі, банках даних та інших джерелах.	опрацювання наукової літератури й джерел за темою дослідження, пошукова та самостійна робота	виконання індивідуальних завдань самостійної роботи, аналіз реферування першоджерел

10. Методи контролю

Бали нараховуються за наступним співвідношенням:

- практичні/самостійні: 50 % семестрової оцінки; максимальна кількість 50 балів
- письмові роботи: 20 % семестрової оцінки; максимальна кількість 20 балів
- індивідуальні презентації: 30 % семестрової оцінки; максимальна кількість 30 балів

Оцінювання знань студентів завершується заліком та проводиться протягом семестру за такими видами робіт:

1. *активність студента на занятті (участь у дискусіях, доповнення)* – 5 балів (максимально може отримати 30 балів за семестр)
 2. *індивідуальні презентації* (максимальна кількість балів 30):
 - 1) Презентація 1: Стосується методологічних та методичних основ побудови соціальних прогнозів та моделювання – 15 балів
 - 2) Презентація 2: Присвячена глобальним і локальним викликам у різних сферах соціальної прогностики – 15 балів
 3. *самостійна робота та її письмові завдання* (максимальна кількість балів – 20):
 - 1) опрацювання та систематизація літератури та джерел за обраною темою – 10 балів
 - 2) написання есе – 10 балів
 4. *підсумкова контрольна робота* (максимальна кількість балів 20).
- Загалом протягом семестру 100 балів.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота						Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	100
10	15	20	15	10	30	

T1, T2 ... T6 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
A	90 – 100	відмінно	зараховано
B	81-89	добре	
C	71-80		
D	61-70	задовільно	
E	51-60		
FX	21-50	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
F	0-20	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

1. Силабус і схема курсу «Моделювання та прогнозування соціальних процесів».

13. Рекомендована література

Базова

1. Безпалько О.В. Соціальне проектування: навч. посібник // Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Ін-т психології та соц. педагогіки. К. : 2010. 127 с.
2. Величко О. М., Коломієць Л. В., Гордієнко Т. Б., Шевцов А. Г., Карпенко С. Р., Габер А. А. Групове експертне оцінювання та компетентність експертів / За загал. ред. д-ра техн. наук Величка О. М. Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2015. 286 с.
3. Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин : колективна монографія / кол. авт.; за ред. О. А. Довгаль, Н. А. Казакової. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. – 540 с.
4. Дерев'яно С. М., Матвієнків С. М. Політичне прогнозування: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Вид-во ПНУ ім. В. Стефаника, 2022. 146 с.
5. Матвієнко В.Я. Прогностика. К.: Українські пропілеї, 2000. 484 с.
6. Прогнозування соціально-економічних процесів : навчальний посібник / Т. С. Клебанова, В. А. Курзенев, В. М. Наумов та ін. Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 656 с.
7. Психологічне забезпечення прогнозування соціальних процесів: монографія / О. Суший (наук. ред.) ; авт. кол.: Т. Данилова, В. Жовтянська, О. Кухарук, О. Малхазов, О. Суший; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2023. 171 с.
8. Соціальні технології: заради чого? яким чином? з яким результатом? / Наук. ред. В. І. Подшивалкіна. Одеса: Одеський національний університет імені І. Мечникова, 2014. 546 с.
9. Шваб К. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію / пер. з англ. Климчук Н., Лебеденко Я. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. 416 с.
10. The Global Risks Report 2023 18th Edition, URL: https://3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2023.pdf

Допоміжна

1. Войтович Р.В. Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико-методологічний аналіз) : Монографія / За заг. ред. д-ра філос. наук, проф. В.М.Князева. К. : Вид-во НАДУ, 2007. 680 с.
2. Гаврилишин Б.. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доп. Римському Клубові / Б. Гаврилишин; упоряд. В. Рубцов. Вид. 3-тє, допов. К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2009. 248 с.
3. Глобалізація: світова економіка та українські реалії: монографія. / Горбач Л.М., Плотніков О.В. К.: Видавничий дім «Кондор», 2020. 224 с.
4. Зелінський М.Ю. Соціальна прогностика як наука: особливості становлення і розвитку // Філософські проблеми гуманітарних наук. 2004. № 1-2.
5. Кулявець В.О. Прогнозування соціально-економічних процесів: Навчальний посібник. К.: Кондор, 2009. 194 с.
6. Міжнародні системи і глобальний розвиток : Підручник. / Кер. авт. колективу О. А. Коппель; за ред. Л. В. Губерського, В. А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 606 с.
7. Міхно, Н.К. Посібник до вивчення курсу «Соціальне прогнозування» [Текст] Д. 2015. 26 с.
8. Моделювання міжнародних відносин : навч. посіб. / Р. В. Вовк. К. : Знання, 2012. 246 с .
9. Планування та прогнозування в умовах ринку: Навч. посіб. / Під ред. д.ф.н. проф. В.Г. Воронкової. К.: ВД «Професіонал», 2016. 608 с.
10. Романенко О. Я. Футурологія та прогностика як способи інституціоналізації наукового прогнозування соціального майбутнього // Нова парадигма. 2014. Вип. 121. С. 32-43.
11. Сапелкіна О. В., Чепурко Г. І. Емпірична соціологія: курс лекцій. Львів: Простір-М, 2018. 268 с.
12. Чупрій Л.В. Моделювання та прогнозування соціальних процесів. Навчально-методичний комплекс. К.: НАУ, 2016. 40 с.
13. Шевченко О. Глобальні виклики сучасності: проблема класифікації та пріоритетизації / О. Шевченко // Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2017. № 1. С. 137-153.
14. Шиделко А. В. Соціальні проблеми сучасного суспільства: курс лекцій для студентів гуманітарного факультету. Львів : В-во УКУ, 2013. 67 с.

Інформаційні ресурси

1. Горбатенко В. Аналіз майбутнього та його роль в управлінні соціально-політичними процесами, <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11743/03-Gorbatenko.pdf?sequence=1>
2. Зражевська Н. І., Зражевський С. Ф.. Футурологія суспільства і медіа культура, URL: [file:///C:/Users/HP/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/obdr_2015_1_10%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/HP/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/obdr_2015_1_10%20(1).pdf).
3. Пінчук В. Особливості застосування соціально-політичного прогнозування в системі державного управління в Україні, URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Pinchuk.pdf>.
4. Сіденко В.Р. Нові глобальні виклики та їх вплив на формування суспільних цінностей, URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2014/01/7-21__no-1__vol-48__2014__UKR.pdf.
5. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, URL: <http://nbuv.gov.ua/>.
6. Інститут соціології Національна академія наук України, URL: <https://i-soc.com.ua/>
7. Журнал «Соціологія: теорія, методи, маркетинг», URL: <http://stmm.in.ua/>
8. [Журнал «Український соціум»](https://ukr-socium.org.ua/uk/) URL: <https://ukr-socium.org.ua/uk/>
9. Вісник Львівського університету Серія соціологічна, URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/sociology>
10. Український соціологічний журнал, URL: <https://sau.in.ua/magazine/ukrayinskyj-socziologichnyj-zhurnal/>